

УДК 342.841:347.5

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-1\(15\)-167-174](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-1(15)-167-174)

Стрельченко Оксана Григорівна професор кафедри публічного управління та адміністрування, Національна академія внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, Соломянська пл. 1, м. Київ, тел.: (097) 237-07-44, <https://orcid.org/0000-0001-5965-9764>

Бухтіярова Ірина Геннадіївна доцент кафедри публічного управління та адміністрування, Національна академія внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, Соломянська пл. 1, м. Київ, tel.: (097) 237-07-44, <https://orcid.org/0000-0001-6348-9577>

ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ

Анотація. У статті здійснена ґрунтовна характеристика адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері виборчого процесу, виокремлено особливості даного роду відповідальності, її принципи та кваліфікація правопорушень у досліджуваній сфері. Стаття присвячена вивченню особливостей адміністративної відповідальності у сфері виборчого процесу як складової частини загальної юридичної відповідальності. Адміністративна відповідальність у сфері виборчого процесу є невід'ємною складовою виборчого процесу, яка виступає як одна з правових гарантій вільних демократичних виборів, які проводяться на основі загального, рівного та прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Зазначено, що адміністративна відповідальність у сфері виборчого процесу та народного волевиявлення під якою слід розуміти є одним із різновидом юридичної відповідальності, яка встановлюється за порушення норм народного волевиявлення та усього виборчого процесу та застосовується безпосередньо суддями місцевих судів загальної юрисдикції за допомогою застосування заходів адміністративного примусу до правопорушників. Даний вид адміністративної відповідальності характеризується тим, що вона базується на загальних теоретично-правових засадах, таких як принцип законності, обґрунтованості відповідальності, доцільності (адекватності), невідворотності покарання, одноразовості відповідальності, своєчасності. Відзначено що за ідентичні порушення норм виборчого процесу може застосовуватися як: кримінальна, адміністративна, конституційно-правова, дисциплінарна та цивільно-правова відповідальність. Авторами відзначено, що основна специфіка адміністративної відповідальності у сфері виборчого процесу та

народного волевиявлення полягає у тому що ця відповідальність має спільний об'єкт порушення норм права, а саме конституційні та похідні від них правові можливості повнолітніх громадян держави брати участь в управлінні державними справами та вирішенні питань місцевого значення шляхом обрання на виборах їх представників на основі індивідуального волевиявлення, а також шляхом здійснення інших процесуальних дій, пов'язаних з такими виборами, які зазнають незаконного впливу на призначення, підготовку, проведення та встановлення результатів голосування, а також у період між виборами, що теж заподіює шкоди виборчій системі України

Ключові слова: вибори, виборчий процес, адміністративна відповідальність, правопорушення (проступок), делікт.

Strelchenko Oksana Grgorivna Professor of the Department of Public Management and Administration of the National Academy of Internal Affairs, Doctor of Law, professor, Solomyanska Square, 1, Kyiv, tel.: (097) 237-07-44, <https://orcid.org/0000-0001-5965-9764>

Bukhtiyarova Iryna Gennadiivna Associate Professor of the Department of Public Management and Administration of the National Academy of Internal Affairs, Candidate of Laws, Solomyanska Square, 1, Kyiv, tel.: (097) 237-07-44, <https://orcid.org/0000-0001-6348-9577>

CHARACTERISTICS OF THE ADMINISTRATIVE PERFORMANCE FOR OFFENSES IN THE SPHERE OF THE CHOICE PROCEDURE

Abstract. The article provides a thorough characterization of administrative liability for offenses in the field of the election process, highlights the specifics of this type of liability, its principles, and the qualification of offenses in the field under investigation. The article is devoted to the study of the peculiarities of administrative responsibility in the field of the election process as a component of general legal responsibility. Administrative responsibility in the field of the electoral process is an integral component of the electoral process, which acts as one of the legal guarantees of free democratic elections, which are held on the basis of universal, equal and direct suffrage by secret ballot. It is noted that administrative liability in the field of the election process and popular expression, which should be understood as one of the types of legal responsibility, which is established for violation of the norms of popular expression and the entire election process and is applied directly by judges of local courts of general jurisdiction through the application of measures of administrative coercion to offenders. This type of administrative responsibility is characterized by the fact that it is based on general theoretical and legal principles, such as the principle of legality, reasonableness of responsibility, expediency

(adequacy), inevitability of punishment, one-time liability, timeliness. It was noted that the following criminal, administrative, constitutional, disciplinary and civil liability can be applied for identical violations of the norms of the election process. The authors noted that the main specificity of administrative responsibility in the field of the election process and popular expression is that this responsibility has a common object of violation of legal norms, namely the constitutional and derived legal opportunities of adult citizens of the state to participate in the management of state affairs and decision-making issues of local importance by electing their representatives at elections based on individual will, as well as by carrying out other procedural actions related to such elections, which are subject to illegal influence on the appointment, preparation, conduct and establishment of voting results, as well as in the period between elections, which also damages the electoral system of Ukraine

Keywords: elections, election process, administrative responsibility, offense (misdemeanor), delict.

Постановка проблеми. Необхідною умовою становлення України як демократичної правової держави та розвитку вітчизняного громадянського суспільства є постійне вдосконалення виборчого законодавства й імплементація міжнародних виборчих стандартів у вітчизняне правове поле. Прозорі та справедливі вибори сприяють розвитку демократичного, правового та соціального суспільства і держави. Однак правове забезпечення виборчих відносин стає можливим лише за наявності ефективних механізмів забезпечення виборчих прав заходами державного примусу, особливе місце серед яких займає інститут юридичної відповідальності. Від його ефективності залежить їх реалізація, а також об'єктивне встановлення результатів волевиявлення громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання адміністративної відповідальності у сфері виборчого процесу досліджували такі вчені-адміністративісти як В. Авер'янов, О. Бандурка, Ю. Битяк, В. Гаращук, В. Галунько, Е. Демський, Є. Додін, Р. Калюжний, С. Ківалов, Т. Коломоєць, В. Колпаков, О. Кузьменко, І. Пастух, М. Плугатир, І. Луговий, Д. Лук'янець, О. Стрельченко, М. Співак, В. Стукаленко, М. Тищенко тощо. Але усі дослідники зосереджували свою увагу на основних теоретико-правових аспектах адміністративної відповідальності. Відповідно, комплексного вирішення питання адміністративної відповідальності у сфері виборчого процесу потребує дослідження та його удосконалення.

Саме виокремлення недосліджених проблем у сфері виборчого процесу сформулювало дослідження теми дослідження. У статті досліджено загальні підстави адміністративної відповідальності у сфері виборчого процесу, актуальність яких полягає у комплексній теоретико-правовій характеристиці питання.

Метою статті є комплексне теоретико-правове дослідження основних засад адміністративної відповідальності у сфері виборчого процесу в Україні.

Виклад основного матеріалу. Адміністративна відповідальність, встановлена законом за порушення виборчого процесу, є важливою гарантією реального здійснення народного волевиявлення [1, с. 374]. Слід зазначити, що переважна більшість вітчизняних та зарубіжних вчених-юристів згодні, що відповідальність завжди пов'язана з державним примусом, а отже супроводжується настанням негативних наслідків для правопорушника у вигляді особистих та майнових обмежень. Юридична відповідальність є невід'ємною складовою виборчого процесу [2, с. 108].

Вона виступає як одна з правових гарантій вільних і демократичних виборів, які проводяться на основі загального, рівного та прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Юридична відповідальність за порушення виборчого законодавства характеризується тим, що ґрунтується на загальних теоретичних засадах, серед яких особливе місце посідають принципи законності, обґрунтованості відповідальності, доцільності, невідворотності покарання, одноразовості відповідальності, своєчасності [3, с. 7]. Запропоновано основні засади, які формулювали дотримання виборчого процесу, дотримання виборчих норм, а також механізм належного застосування норм права.

Відмінною рисою юридичної відповідальності є цілеспрямований характер її функцій, кожна з яких відповідає певній суспільно корисній меті, яку висуває суспільство, а саме захист правопорядку, підвищення правової свідомості та культури громадян. Загалом, юридична відповідальність за порушення виборчого законодавства України виконує такі функції: регулятивну, загальної та приватної превенції, каральну, відновлювану, освітню, компенсаційну, попереджувальну, стимулюючу [4 с. 164]. До того ж, особливість інституту адміністративної відповідальності у сфері виборчого процесу України, на відміну від інших інститутів виборчого законодавства, виявляється в тому, що він формується як система заходів, спрямованих на запобігання та захист всього обсягу виборчих прав громадян.

З метою дослідження адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері виборчого процесу вважаю за доцільне сформулювати особливості адміністративної відповідальності у досліджуваній сфері.

Саме тому, треба визначити такі підстави адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері виборчого процесу як однієї із її особливостей є вчинення адміністративного проступку, який посягає на встановлений порядок здійснення народного волевиявлення.

При цьому треба звернути увагу на те, що увесь процес реалізації виборчого процесу врегульовується виборчим законодавством, яке треба трактувати як система нормативно-правових актів адміністрування у сфері виборчого процесу.

Разом з тим, адміністративна відповідальність за даний різновид правопорушень передбачається Кодексом України про адміністративні

правопорушення, а також іншими актами українського законодавства, які будуть мною розглянуті у процесі дослідження.

Задля ґрунтовної характеристики адміністративної відповідальності у сфері виборчого процесу необхідно здійснити характеристику складу проступку у цій сфері. Так, об'єктом даного роду правопорушень є безпосередньо суспільні відносини у сфері виборчого процесу, які забезпечують реалізацію народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення.

Стосовно суб'єктів правопорушення у сфері виборчого процесу є фізичні особи. Досить часто у виборчому процесі беруть участь також і інші суб'єкти, якими є політичні партії, громадські об'єднання та засоби масової інформації.

Стосовно кваліфікації правопорушень під час адміністративної відповідальності у сфері виборчого процесу слід відзначити те, що в Кодексі України про адміністративні правопорушення визначено у Главі 15-А із назвою Адміністративні правопорушення, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення. Усі ці правопорушення можна розподілити на три групи:

1. Проступки, що перешкоджають функціонуванню Державного реєстру виборців: порушення порядку його ведення та використання, подачі до нього інформації (ст. 212-7 КпАП), порушення права громадянина на ознайомлення зі списком виборців (ст. 212-8 КпАП);

2. Проступки, що впливають на порядок передвиборчої агітації: наявні обмеження за часом, місцем, формою та суб'єктом агітації (ст. 212-10 КпАП), порушення порядку передвиборчої агітації з використанням ЗМІ (ст. 212-9 КпАП), порушення порядку розміщення агітаційних матеріалів (ст. 212-14 КпАП), виготовлення або розповсюдження друкованих агітаційних матеріалів без вихідних даних (ст. 212-13 КпАП), ненадання учасникам виборчого процесу можливості спростувати раніше опубліковану в ЗМІ інформацію (ст. 212-11 КпАП), порушення рівних можливостей на використання приміщень під час виборчої кампанії (ст. 212-12 КпАП), порушення порядку фінансування або матеріальної підтримки виборчої кампанії (ст. 212-15 КпАП);

3. Проступки, що посягають на встановлений порядок роботи виборчих комісій: замовлення або виготовлення зайвих виборчих бюлетенів (ст. 212-16 КпАП), ненадання учасникам виборчого процесу копій протоколів комісії (ст. 212-17 КпАП), порушення посадовими особами виборчих комісій або ЗМІ порядку опублікування документів, пов'язаних з організацією виборів (ст. 212-20 КпАП), невиконання громадянами й посадовими особами рішень виборчої комісії (ст. 212-18 КпАП), відмова роботодавця надати члену виборчої комісії тимчасове звільнення від виконання трудових обов'язків (ст. 212-19 КпАП).

Треба відзначити, що адміністративна відповідальність за скоєнні проступки у сфері виборчого процесу та встановлений порядок народного

волевиявлення характеризується меншою суворістю щодо застосування адміністративних стягнень та не передбачає наявності судимості ніж кримінальна.

Разом з тим, особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, що посягає на суспільні відносини у сфері виборчого процесу, може бути піддана штрафу в набагато більших розмірах на підставі статей 157-160 Кримінального кодексу України, Крім того у законодавстві про кримінальну відповідальність існують інші види покарань за порушення законодавства у сфері виборчого процесу, це обмеження волі; позбавлення волі; позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю [5], які визначають більш жорсткі правові наслідки для порушника. Також, адміністративна відповідальність характеризується особливостями щодо об'єктивної та суб'єктивної сторони. Саме ці особливості впливають на кваліфікацію протиправних діянь у сфері виборчого процесу та процесу народного волевиявлення.

Адміністративна відповідальність у сфері виборчого процесу та народного волевиявлення застосовується за допомогою відповідних адміністративно-деліктних проваджень, які формулюють відповідний їх порядок реалізації процесуальної діяльності, а саме:

- дотримання вимог щодо визначення підстав складання протоколу про адміністративне правопорушення у сфері виборчого процесу (ст. 254 КУпАП);
- дотримання вимог щодо змісту протоколу (ст. 256 КУпАП);
- дотримання вимог щодо роз'яснення порушникові його прав та обов'язків (статті 55, 56, 59, 63 Конституції України та ст. 268 КУпАП);
- дотримання вимог стосовно надіслання протоколу до органу, який уповноважений розглядати відповідну справу, тобто – до районних, районних у місті, міських чи міськрайонних судів (ст. 221 КУАП) [6].

Необхідно звернути увагу на те що окрім Кодексу України про адміністративні правопорушення органи Національної поліції України у своїй діяльності використовують відомчу інструкцію, а саме:

- Інструкцію з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції, затверджена наказом МВС України № 1376 від 06.11.2015 [7];
- Інструкцію з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі, затвердженої наказом МВС України № 1395 від 07.11.2015 [8];
- Інструкцію з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, затвердженої наказом МВС України № 13 від 13.01.2020 [9] тощо.

Доцільно сформулювати детермінанту адміністративної відповідальності у сфері виборчого процесу та народного волевиявлення під якою слід розуміти

є одним із різновидом юридичної відповідальності, яка встановлюється за порушення норм народного волевиявлення та усього виборчого процесу та застосовується безпосередньо суддями місцевих судів загальної юрисдикції за допомогою застосування заходів адміністративного примусу до правопорушників.

Висновок. У статті охарактеризована адміністративна відповідальність у сфері виборчого процесу та народного волевиявлення, сформовано її підстави та особливості. Сформовано авторську детермінанту адміністративної відповідальності у сфері виборчого процесу та народного волевиявлення під якою слід розуміти є одним із різновидом юридичної відповідальності, яка встановлюється за порушення норм народного волевиявлення та усього виборчого процесу та застосовується безпосередньо суддями місцевих судів загальної юрисдикції за допомогою застосування заходів адміністративного примусу до правопорушників.

Література:

1. Стеценко А.В. Адміністративна відповідальність за порушення виборчого законодавства, як гарантія виборчих прав громадян. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2018. № 1. С. 374–378.
2. Голобутовський Р.З., Сидоренко А.А. Юридична відповідальність за порушення виборчого законодавства. *Молодий вчений*. 2021. № 5 (93). С. 107-110.
3. Бондаренко Б., Задоя К., Калмиков Д., Кириченко Ю., Хавронюк М., Шехавцов Р. Відповідальність за порушення виборчого законодавства : посібник для членів виборчих комісій, поліцейських, слідчих та суддів / за ред. М. Хавронюка. Київ : «АК-Group», 2019. 122 с.
4. Совгиря О.В., Шукліна Н.Г. Конституційне право України. Повний курс : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 556 с.
5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. додаток до № 51. ст.1122.
7. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції : Наказ МВС України № 1376 від 06.11.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15#Text>
8. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі: наказ МВС України № 1395 від 07.11.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1408-15#Text>
9. Про затвердження Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі : Наказ МВС України № 13 від 13.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0113-20#n14>

References:

1. Stetsenko, A.V. (2018). Administrative responsibility for violations of election legislation, as a guarantee of citizens' electoral rights.]. *Visnyk Asotsiatsii kryminalnoho prava Ukrainy - Bulletin of the Criminal Law Association of Ukraine*. 1, 374–378 [in Ukrainian].

2. Holobutovskyi, R.Z. & Sydorenko A.A. (2021). Yurydychna vidpovidalnist za porushennia vyborchoho zakonodavstva [Legal responsibility for violation of election legislation]. *Molodyi vchenyi- A young scientist*. 5 (93), 107-110 [in Ukrainian].
3. Bondarenko B., Zadoia K., Kalmykov D., Kyrychenko Yu., Khavroniuk M., Shekhavtsov R. (2019). Vidpovidalnist za porushennia vyborchoho zakonodavstva : posibnyk dlia chleniv vyborchyykh komisii, politseiskyykh, slidchyykh ta suddiv [*Liability for violations of election legislation: a guide for members of election commissions, police officers, investigators and judges*]/ za red. M. Khavroniuka. Kyiv : «AK-Group». 122 s. [in Ukrainian].
4. Sovhyria, O.V. & Shuklina, N.H. (2018). Konstytutsiine pravo Ukrainy. Povnyi kurs [*Constitutional law of Ukraine. Full course*]. Kyiv : Yurinkom Inter. 556 s. [in Ukrainian].
5. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine] (05.04.2001) № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. [in Ukrainian].
6. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia [*Code of Ukraine on administrative offenses*]. (1984, December 7). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine. Kyiv: Parlam. vyd-vo [in Ukrainian].
7. Nakaz MVS Ukrainy [*Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine*] Pro zatverdzhennia Instruksii z oformlennia materialiv pro administratyvni pravoporushennia v orhanakh politsii [On the approval of the Instructions for processing materials on administrative offenses in police bodies] (06.11.2015) № 1376. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15#Text> [in Ukrainian].
8. Nakaz MVS Ukrainy [*Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine*] Pro zatverdzhennia Instruksii z oformlennia politseiskymy materialiv pro administratyvni pravoporushennia u sferi zabezpechennia bezpeky dorozhnogo rukhu, zafiksovani ne v avtomatychnomu rezhymi [On the approval of the Instructions for the preparation by the police of materials on administrative offenses in the field of ensuring road traffic safety, recorded not in automatic mode]. (07.11.2015). № 1395. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1408-15#Text> [in Ukrainian].
9. Nakaz MVS Ukrainy [*Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine*] Pro zatverdzhennia Instruksii z oformlennia politseiskymy materialiv pro administratyvni pravoporushennia u sferi zabezpechennia bezpeky dorozhnogo rukhu, zafiksovani v avtomatychnomu rezhymi [On the approval of the Instructions for the preparation by the police of materials on administrative offenses in the field of ensuring road traffic safety recorded in automatic mode]. (13.01.2020). № 13. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0113-20#n14> [in Ukrainian].